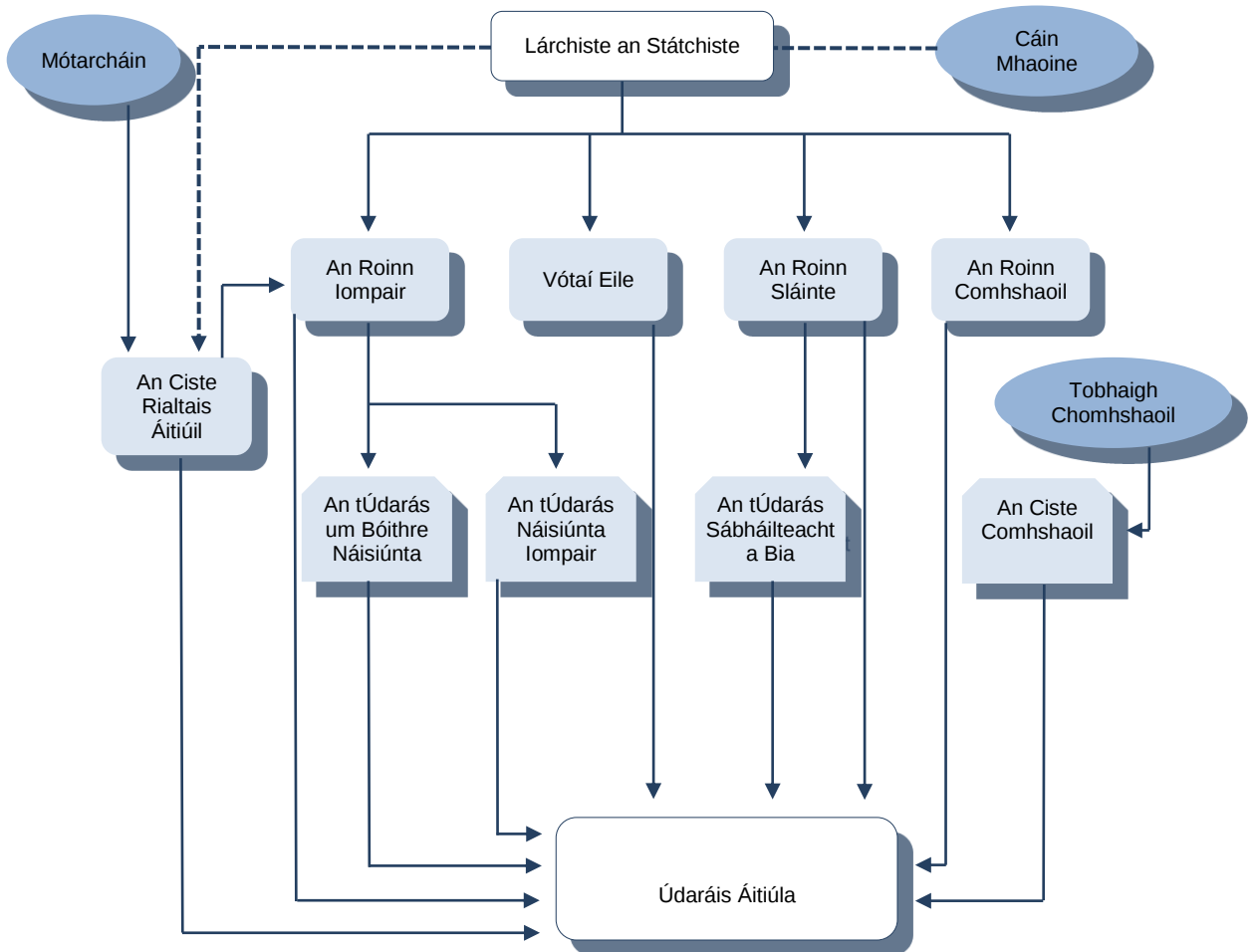

10 Cistiú Údarás Áitiúil an Rialtais Láir

- 10.1** Faigheann údaráis áitiúla cuid shubstainteach dá gcistiú bliantúil ó réimse ranna agus ghníomhaireahctáí an rialtais láir, faoi mar a thugtar le fios i bhFíor 10.1. Is é bunchuspóir na tuarascála seo chun forbheathnú a sholáthar ar na cistí a shreabhann ó fhoinsí an rialtais láir, agus tríothu, chuig údaráis áitiúla, agus ar na cuspóirí dá solálthraíodh na cistí.

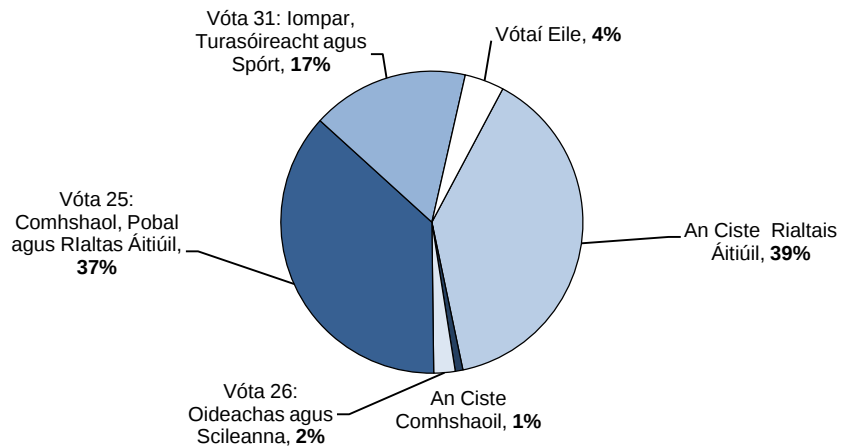
Fíor 10.1 Forbheathnú ar shreabhadh chistiú an rialtais láir chuig údaráis áitiúla

Aistrithe an Rialtais Láir in 2014

- 10.2** In 2014, b'ionann an cistiú a soláthraíodh d'údaráis áitiúla ó fhoinsí an rialtais láir agus €1.7 billiún, arb ionann sin agus laghdú 28% ar an mbliain 2013¹. Ba chistiú ón Státhiste 60% den iomlán seo i dtosach báire. Soláthraíodh an t-iarmhéid tríd an gCiste Rialtais Áitiúil agus tríd an gCiste Comhshaoil (féach Fíor 10.2), a dhéanann an Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil (an Roinn) an dá cheann a riaradh.

Fíor 10.2 Foinsí de mhaoiniú an rialtais láir d'údaráis áitiúla, 2014

Foinse: Anailís ag Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

- 10.3** In 2014, bhí Ciste an Rialtais Láir maoinithe go príomha ag na fáлтаis €1.2 billiún ón mhótarcháin agus ag fáлтаis €491 milliún ón gcáin mhaoine áitiúil (CMÁ). Déanann na Coimisinéirí Ioncaim an CMÁ, a bhí iníoctha ó lúil 2013 i leith, a riaradh agus a bhailiú. Íoctar fáлтаis CMÁ isteach sa Lárchiste. Ón mbliain 2014 ar aghaidh, ceanglaítear ar an Aire Airgeadais suim ar chomhionann leis an CMÁ a fócadh isteach sa Lárchiste a fóc isteach i gCiste an Rialtais Láir.²
- 10.4** Soláthraíonn Ciste an Rialtais Áitiúil cistiú d'údaráis áitiúla go príomha dá ngníomhaíochtaí laethúla (deontais 'ilchuspóireacha') agus chun cothabháil a dhéanamh ar bhóithre réigiúnacha agus áitiúla.
- 10.5** Rinneadh na comhairlí baile agus na comhairlí buirge a dhíscáoileadh in 2014 i ndiaidh gur achtaíodh an tAcht Rialtais Áitiúil (Leasú), 2014. In 2014, rómhtar leithdháiltí deontais ilchuspóirigh ó Chiste an Rialtais Láir ar bhonn cathrach agus contae, agus rinneadh leithdháiltí ar leith i dtaobh comhairlí baile i mblianta roimhe seo, ina ionad sin.
- 10.6** A Fhad le 2014, áiríodh gné de chistiú le deontais ilchuspóireacha le haghaidh caiteachas athfhillteach seirbhísí uisce. In 2014, fuair Uisce Éireann €439 milliún ón gCiste Rialtais Áitiúil maidir le costas a bhain le seirbhísí uisce a sholáthair údaráis áitiúla roimhe seo.³ Níor aistríodh iasachtaí caipitil do sheirbhísí uisce a bhí ag údaráis áitiúla chuig Uisce Éireann. Sholáthair an Roinn deontais €47 milliún ar an iomlán d'údaráis áitiúla ó Chiste an Rialtais Láir in 2014 i dtaca le costas na n-iasachtaí seo.

¹ Áirítear leis seo aistrithe a sainaitníodh atá os cionn €1 milliún. D'fhéadfadh roinnt aistrithe breise níos lú a bheith ann nár cuireadh san áireamh.

² Alt 157 den Acht Airgeadais (Cáin Mhaoine Áitiúil), 2012. Ó lúil 2013, iompaíodh aon mhuirear teaghlaigh nár fócadh as ina mhuirear CMÁ agus ghlac na Coimisinéirí Ioncaim leis an bhfreagracht as a bhailiú.

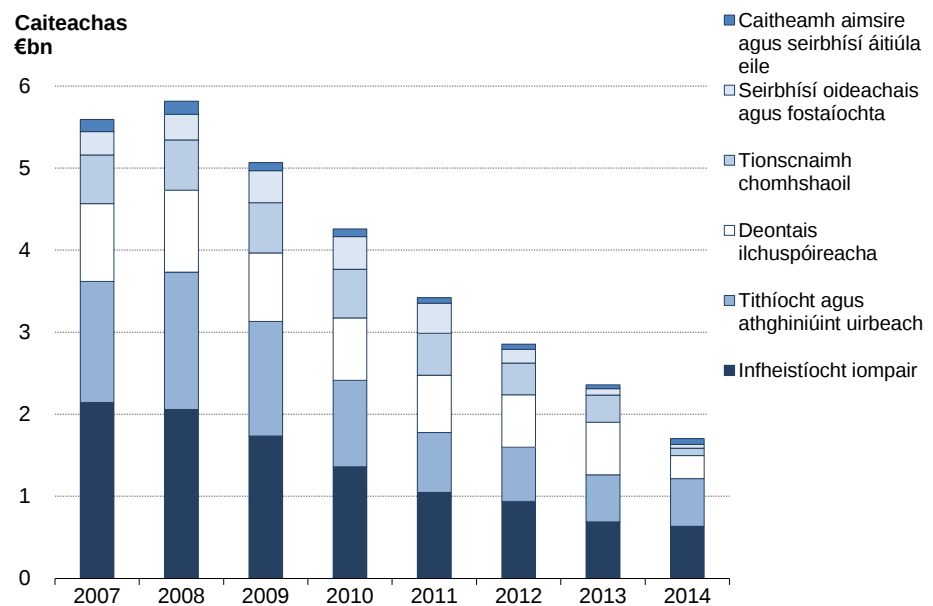
³ Leagtar amach sonraí faoin gcistiú rialtais áitiúil go léir de chuid Uisce Éireann i gCaibidil 11.

- 10.7** Úsáidtear an Ciste Comhshaoil, go príomha, chun tacú le tionscnaimh, feachtais agus cláir chomhshaoil, a n-eagraítear go leor díobh ar leibhéal áitiúil faoi choimirce údaráis áitiúla. Íoctar fáiltais an tobhaigh mhálaí plaisteacha, a íocann tomhaltóirí agus a bhailíonn na Coimisinéirí Ioncaim ó mhiondíoltóirí, isteach sa Chiste. Anuas air sin, íoctar fáiltais ón tobhach líonta talún isteach sa Chiste. Tá íocaíochtaí amach ón gCiste in ainm is cabhrú le tionscadail a bhfuil de chuspóir acu an comhshaoil a chosaint nó a fheabhsú.

Cistiú an Rialtais Láir a Chur i bhFeidhm

- 10.8** Ní mór formhór an chistithe atá foinsithe ón rialtas láir agus a sholáthraítear d'údaráis áitiúla a úsáid do sheirbhísí sonracha údaráis áitiúil. Féadtar iad seo a ghrúpáil isteach i sé chatagóir fhairsinge chláir. Tugtar miondealú i bhFíor 10.3 ar na haistrithe chuig údaráis áitiúla don tréimhse ó 2007 go 2014, ina dtaispeántar na cláir a bhfuiltear ag tacú leo (tá fáil ar mhiondealú mionsonraithe ag larscríbhinn A).
- 10.9** In 2014, rinneadh 87% den soláthar iomlán cistithe ón rialtas láir d'údaráis áitiúla a chuimsiú faoi thrí chatagóir. Ina measc seo, bhí iompar (37%), cláir thithíochta agus athghiniúna uirbí (34%) agus deontais ilchuspóireacha (16%).

Fíor 10.3 Aistrithe ón rialtas láir chuig údaráis áitiúla, de réir clár caiteachais, ó 2007 go 2014

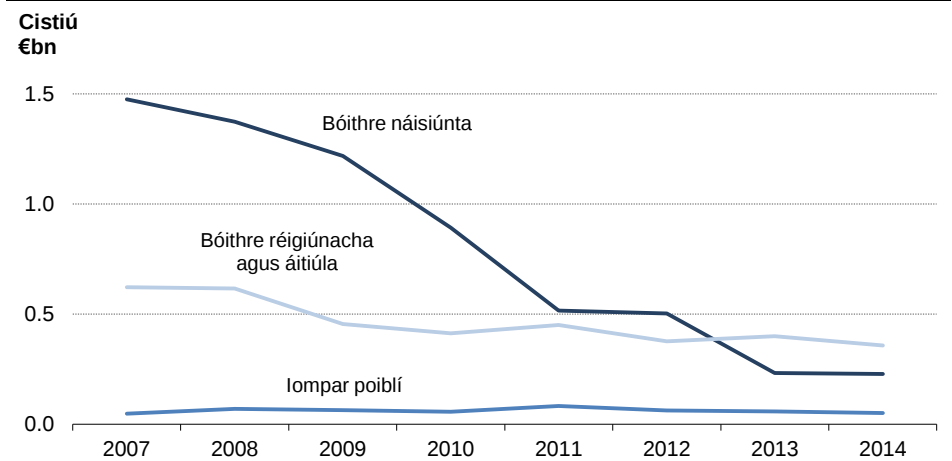
Foinse: Féach larscríbhinn A

Infheistíocht in Iompar

- 10.10** Tá an tÚdarás um Bóithre Náisiúnta freagrach as feabhas a chur agus cothabháil a dhéanamh ar bhóithre náisiúnta. Oibríonn an tÚdarás faoi choimirce na Roinne Iompair, Turasóireachta agus Spóirt. Is gnách go n-úsáideann an tÚdarás um Bóithre Náisiúnta údaráis áitiúla mar a ngníomhairí chun na tionscadail a sholáthar, agus is gnách go ndéantar caiteachas a threorú tríothu.

- 10.11** Faigheann an Roinn Iompair, Turasóireachta agus Spóirt leithdháileadh chun cothabháil a dhéanamh ar bhóithre réigiúnacha agus áitiúla ó Chiste an Rialtais Láir. Soláthraíonn siad cistiú d'údaráis áitiúla agus córas íocaíochta an Údaráis um Bóithre Náisiúnta á úsáid.
- 10.12** Déanann an tÚdarás Náisiúnta Iompair, a oibríonn faoi choimirce na Roinne Iompair, Turasóireachta agus Spóirt chomh maith, údaráis áitiúla a chistiú chun tabhairt faoi fheabhas a chur ar an gcóras iompair phoiblí. I measc na gcuspóirí cistithe, tá inrochtaineacht mhéadaithe do dhaoine breacaosta, sreafaí feabhsaithe tráchta, níos mó bealaí le haghaidh rothaithe agus coisithe agus rochtain níos fearr do bhusanna agus do thacsaithe.
- 10.13** Taispeántar i bhFíor 10.4 an treocht sa leibhéal cistithe ó fhoinsí an rialtais láir a soláthraíodh d'údaráis áitiúla maidir leis na príomhlimistéir iompair.

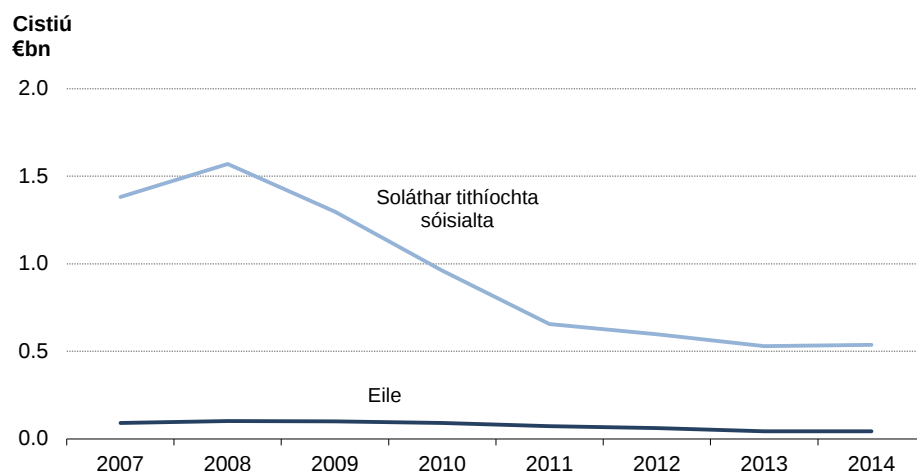
Fíor 10.4 Cistiú d'údaráis áitiúla don bhonneagar iompair, ó 2007 go 2014

Foinse: Féach larscríbhinn A

Tithíocht agus Athghinúint Uirbeach

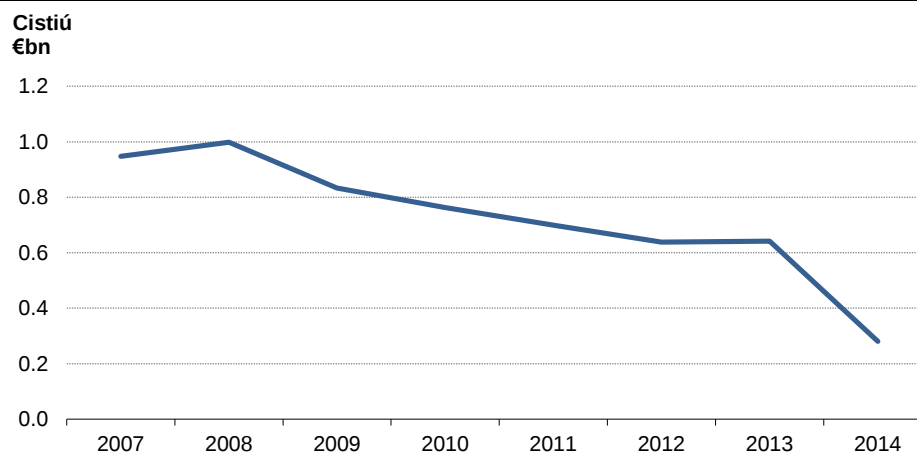
- 10.14** Soláthraíonn an Roinn formhór mór an chistithe le haghaidh tithíochta agus athghinúint uirbeach go díreach d'údaráis áitiúla ó chistí vótáilte. Úsáideann údaráis áitiúla an cistiú chun tithíocht shóisialta, anuas ar obair athghiniúna agus feabhais, cóiríocht don lucht siúil, tithíocht dheonach agus comharthithíocht, an Scéim um Chóiríocht ar Cíos, deontais oiriúnaithe tithíochta, agus cóiríocht do dhaoine gan dídean a sholáthar. Tugtar le fios i bhFíor 10.5 an treocht sa leibhéal cistithe do sholáthar tithíochta.

Fíor 10.5 Cistiú d'údaráis áitiúla chun infheistíocht a dhéanamh i dtithíocht agus in athghiniúint uirbeach, ó 2007 go 2014

Foinse: Féach Iarscríbhinn A

Deontais Ilchuspóireacha

- 10.15** Soláthraítear cistiú d'údaráis áitiúla ó Chiste an Rialtais Láir chun cabhrú leo an bhearna idir a bhfoinsí ioncaim agus costas na seirbhísí a sholáthraíonn siad a líonadh, a gcostais féin riaracháin san áireamh. Léirítear i bhFíor 10.6 an treocht sa leibhéal cistithe maidir le deontais ilchuspóireacha.
- 10.16** In 2014, tháinig laghdú suntasach ar an leibhéal de dheontais ilchuspóireacha a íocadh le húdaráis áitiúla mar gheall gur aistríodh feidhmeanna seirbhísí uisce chuig Uisce Éireann. In 2015, cuireadh deireadh le híocaíochtaí deontais ilchuspóirigh le húdaráis áitiúla agus tháinig leithdháiltí cáin mhaoine áitiúil ina n-ionad.

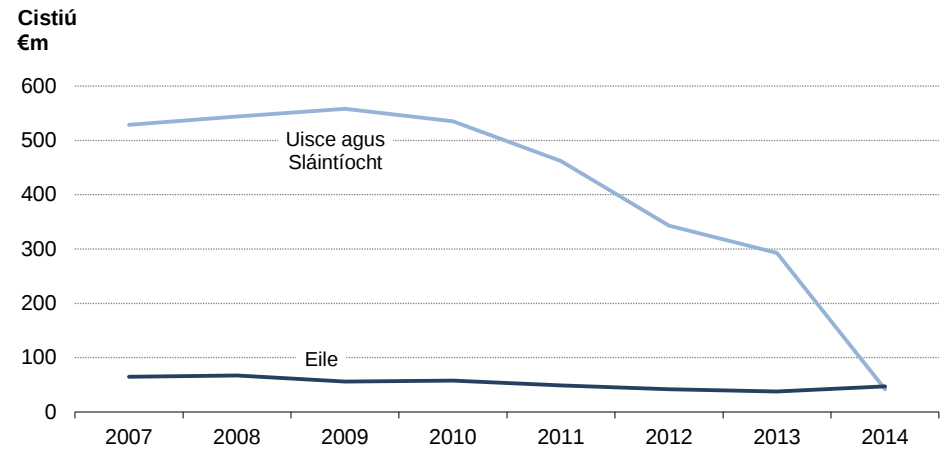
Fíor 10.6 Iomlán na ndeontas ilchuspóireach a íocadh le húdaráis áitiúla, ó 2007 go 2014

Foinse: Féach Iarscríbhinn A

Tionscnaimh Chomhshaoil

- 10.17** Taispeántar i bhFíor 10.7 an treocht sa leibhéal cistithe ó fhoinsí an rialtais láir a soláthraíodh d'údaráis áitiúla maidir le tionscnaimh chomhshaoil. Tháinig laghdú suntasach ar thionscadail infheistíochta i seirbhísí uisce agus sláintíochta a chistiú in 2014 mar gheall gur aistríodh na feidhmeanna seo ó údaráis áitiúla chuig Uisce Éireann.

Fíor 10.7 Cistiú d'údaráis áitiúla do thionscnaimh chomhshaoil, ó 2007 go 2014

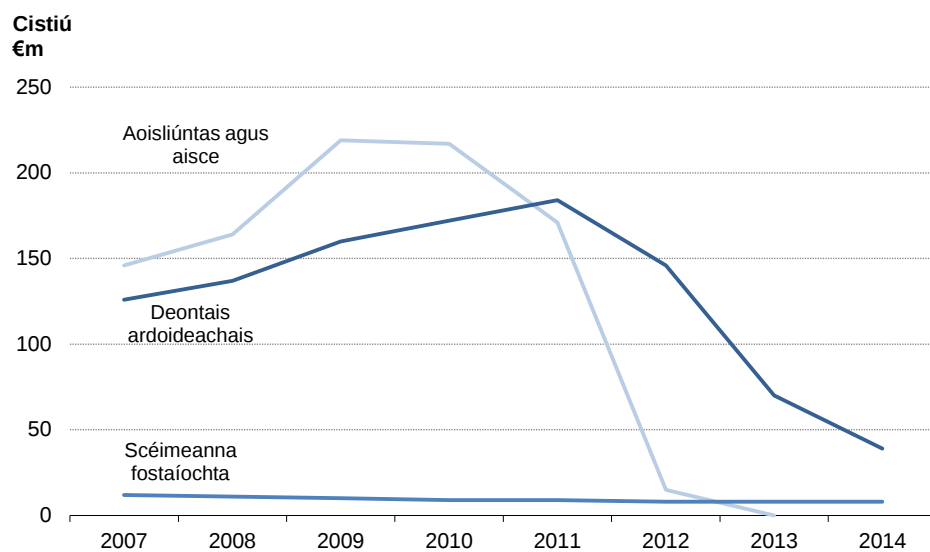

Foinse: Féach Iarscríbhinn A

- 10.18** Áirítear le cistiú do thionscnaimh chomhshaoil in 2014 cistí d'oibreacha rilífe tuile a sholáthair Oifig na nOibreacha Poiblí agus an Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara.

Seirbhísí Oideachais agus Fostaíochta

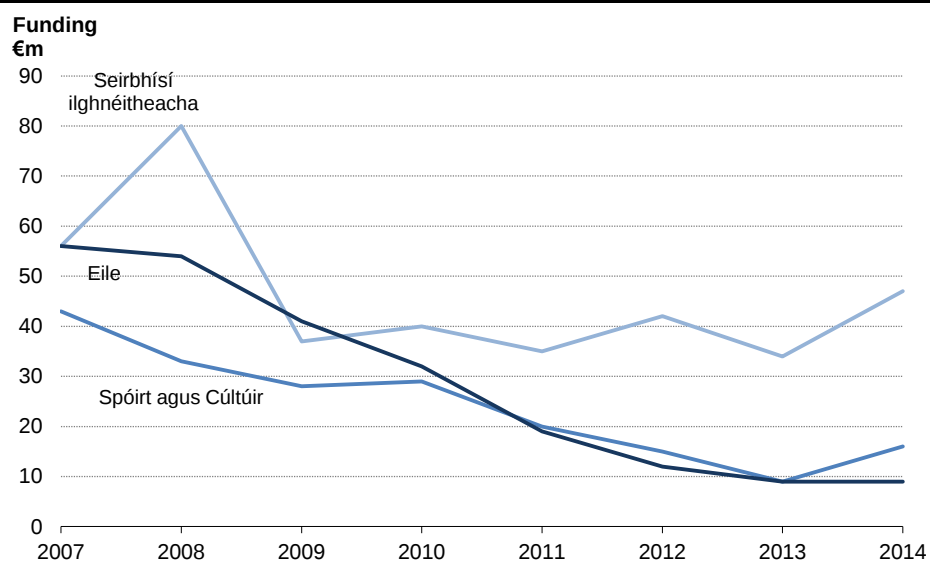
- 10.19** Roimh 2012, bhronn an coiste ábhartha gairmoideachais (CGO) nó an t-údarás áitiúil ábhartha deontais ardoideachais. Rinne an Roinn Oideachais agus Scileanna costas na ndéontas a bhronn údaráis áitiúla a aisíoc. Le héifeacht ón mbliain acadúil 2012/2013, ní mór do gach mac léinn nua iarratais a sheoladh ar aghaidh chun tacaíocht a fháil faoin scéim deontais mhac léinn chuig údaráis náisiúnta bronnta deontas (Tacaíocht Chomhchoiteann do Mhic Léinn in Éirinn). Mar thoradh air sin, tá laghdú suntasach tagtha ar an méid cistithe a sholáthraítear d'údaráis áitiúla do dheontais ardoideachais (féach Fíor 10.8). Cuirfear deireadh leis an gcistiú seo a sholáthar d'údaráis áitiúla amach anseo.
- 10.20** Anuas air sin, rinne an Roinn Oideachais agus Scileanna údaráis áitiúla a aisíoc roimhe seo maidir le costais sochair aoisliúntais agus aisce d'fhoireann na CGOanna agus na n-institiúidí teicneolaíochta a bhí imithe ar scor agus nach raibh ag múineadh, ar comhaltaí iad de Scéim Aoisliúntais Mhúinteoirí Gairmoideachais nó de Scéim Aoisliúntais Earnáil an Oideachais, faoi seach. Ó dheireadh 2013 ar aghaidh, aistríodh an fhreagracht as na hiocaíochtaí aoisliúntais agus aisce seo ó údaráis áitiúla go dtí an Rannóg Pinsean an Phámháistir Ghinearálta sa Roinn Airgeadais. Íocann an vóta Oideachais agus Scileanna as na costais phinsin.
- 10.21** Aisíocann an Roinn Coimirce Sóisialaí údaráis áitiúla as caiteachas a thabhaítear ar thionscadail áirithe fostaíochta pobail agus tionscnamh post.

Fíor 10.8 Cistiú d'údaráis áitiúla do sheirbhísí oideachais agus fostaíochta, ó 2007 go 2014

Foinse: Féach Iarscríbhinn A

Caitheamh Aimsire agus Seirbhísí Áitiúla Eile

- 10.22** Cistíonn comhlachtaí an rialtais láir údaráis áitiúla, chomh maith, chun cabhrú le seirbhísí ar nós tionscadail spóirt agus chultúrtha, seirbhísí dóiteáin agus éigeandála, seirbhísí oidhreacht agus seirbhísí leabharlainne agus cartlainne a sholáthar. Léirítear i bhFíor 10.9 an treocht sa leibhéal cistithe maidir leis na seirbhísí sin.

Fíor 10.9 Cistiú d'údaráis áitiúla do sheirbhísí caitheamh aimsire agus áitiúla eile, ó 2007 go 2014

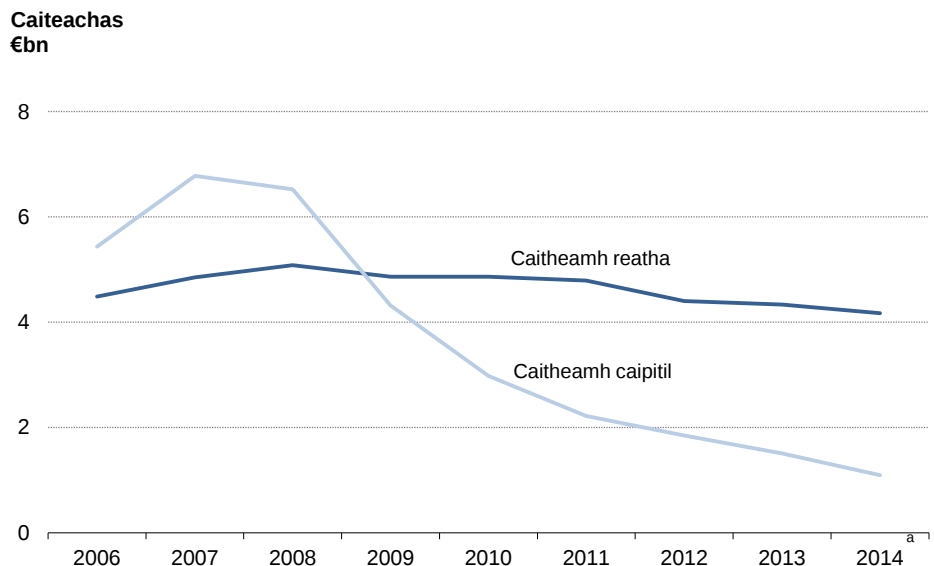
Foinse: Féach Iarscríbhinn A

Nóta: Áirítear leis an gcatagóir eile seirbhísí dóiteáin agus éigeandála, seirbhísí leabharlainne agus seirbhísí míchumais.

Treochtaí i gCaiteachas Údaráis Áitiúil, ó 2006 go 2014

- 10.23** B'ionann an caiteachas comhiomlán ag údaráis áitiúla in 2013 (an bhliain dheireanach ina raibh faisnéis iomlán iniúchta ar fáil) agus €5.8 billiún.¹ Bhí thart ar €1.5 billiún i gcaiteachas caipitil, agus thart ar €4.3 billiún i gcaiteachas reatha ann seo (féach Fíor 10.10). Is é an caiteachas measta don bhliain 2014 €5.3 billiún – €1.1 billiún de chaiteachas caipitil agus €4.2 billiún de chaiteachas reatha.²
- 10.24** Is éard is caiteachas caipitil údaráis áitiúil ná caiteachas as a n-eascraíonn sócmhainní a chruthú nó a fháil a bhfuil siad fós á n-úsáid i ndiaidh na bliana ina soláthraítear iad, e.g., tógáil bóithre, tithe a thógáil nó a cheannach, fónais áitiúla a chruthú, etc. Déantar cláir chaipitil údaráis áitiúil a mhaoiniú den chuid is mó ó dheontais Stáit ó fhoinsí éagsúla, agus is ó iasachtaí, tobhaigh forbartha, acmhainní féin inmheánacha agus réadmhaoin a dhíol atá roinnt cistithe.
- 10.25** Cuimsíonn caiteachas reatha (a dtagraítear dó amanna mar chaiteachas ioncaim) reáchtáil laethúil údaráis áitiúil, tuarastail foirne, cothabháil tithíochta agus pinsin ina measc. Cistítear caiteachas reatha ó thrí phríomhfhoins. In 2013, áiríodh leo seo deontais an Stáitchiste agus Chiste an Rialtais Láir (thart ar 33% den iomlán),³ rátaí údaráis áitiúil (thart ar 33%) agus muirir ar earraí agus seirbhísí, ar nós muirir uisce tráchtála, cíosanna tithíochta agus muirir pháirceála (thart ar 26%).⁴ Is éagsúil a bhíonn an ranníocaíocht le caiteachas reatha ó na foinsí éagsúla ioncaim i measc na n-údarás.
- 10.26** Faoi mar a léirítear i bhFíor 10.10, tá meath ag teacht ar chaiteachas caipitiúil ag údaráis áitiúla bliain i ndiaidh bliana ó bhain sé a bhuaicleibhéal €6.8 billiún amach in 2007. Tháinig laghdú 18% ar chaiteachas caipitil in 2013, agus tháinig laghdú an-bheag ar chaiteachas reatha údaráis áitiúil i gcaitheamh na tréimhse céanna.

Fíor 10.10 Caiteachas údaráis áitiúil de réir saghais, ó 2006 go 2014

1 Áirítear caiteachas ag na 29 comhairle contae, na cúig chomhairle cathrach, na cúig chomhairle buirge agus 75 comhairle baile leis seo.

2 Ní raibh an Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil tar éis bailiú torthaí caiteachais údaráis áitiúil don bhliain 2014 a chríochnú ag tráth foilsithe na tuarascála seo.

3 Is ionann asbhaintí pinseanbhainteacha ó thuarastail foirne a bhí á gcoimeád ag na húdaráis áitiúla agus 2% sa bhreis air seo agus tagann siad in ionad suim chomhionann de chistiú deontais.

4 Is ó ranníocaíochtaí agus muirir idir údaráis áitiúla a thagann an cistiú eile (6%).

Foinse: An Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil

Nóta: a Meastacháin iad na figiúirí don bhliain 2014. I gcás blianta roimhe sin, úsáidtear figiúirí iniúchta.

Socruithe Iniúchta agus Maoirseachta Údaráis Áitiúil

- 10.27** Ceanglaíonn an tAcht Rialtais Áitiúil, 2009 ar gach údarás áitiúil chun ráitis bhliantúla airgeadais a ullmhú i gcomhréir leis an gcód cleachtais chuntasaíochta a eisíonn an tAire Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil (an tAire).

Foinsí Cistithe a Nochtadh

- 10.28** Soláthraítear i ráitis airgeadais údarás áitiúil anailís ar ioncam ó dheontais agus ó fhóirdheontais in aguisín. I dtaca le deontais ón Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil, soláthraítear anailís ar ioncam deontais de réir catagóire. Ar a shon sin, ní dhéantar anailís ar dheontais ó ranna agus gníomhaireachtaí eile ach de réir catagóire ar bhonn comhiomlán – ní nochtar suimeanna a sholáthraíonn gach roinn nó gníomhaireacht.
- 10.29** Ceanglaítear i bhforálacha a rinneadh le déanaí i dtaobh nósanna imeachta airgeadais go bhfuil sé mar choinníoll ag cistiú go ndéanann na comhlachtaí a dtugtar deontais dóibh tuairisciú ina ráitis airgeadais ar an méid a leanas¹:
- ainm na roinne nó na gníomhaireachta a sholáthraíonn an cistiú
 - ainm an chláir dheontais
 - suim agus téarma an deontais agus an méid a chuirtear i gcuntas sna ráitis airgeadais reatha (más lú seo ná an tsuim iomlán a fhaightear)
 - méid aon deontais chaipitil agus na beartais tuairiscithe le haghaidh tráthchodanna reatha agus amach anseo
 - sonraí ar aon srianta ar an deontas.
- 10.30** Tá ar ranna agus gníomhaireachtaí a thugann deontais, go príomha, a chinntiú go ndéanann iad siúd a fhaigheann deontais an nochtadh riachtanach ina ráitis bhliantúla airgeadais.
- 10.31** Tá athbhreithniú á dhéanamh faoi láthair ag grúpa oibre ar na riachtanais bhreise tuairiscithe a eascraíonn ón gcreatlach leasaithe chun deontais ón Státchiste a bhainistiú agus a chur i gcuntas ó chistí an Státchiste, faoi mar a leagtar amach i gcioclán 13/2014. Tá ionadaithe ón Roinn, Seirbhís Iniúcháireachta an Rialtais Áitiúil (an SIRÁ) agus roinnt cinn airgeadais ó údaráis áitiúla sa ghrúpa oibre.

Seirbhís Iniúcháireachta an Rialtais Áitiúil

- 10.32** Déanann an SIRÁ iniúchadh ar ráitis airgeadais gach údaráis áitiúil. Déantar tuairim an iniúchta agus aon cheisteanna a eascraíonn ón iniúchadh a thuairisciú don údarás ábhartha áitiúil. Seoltar cóip de gach tuairisc iniúchta chuig an Aire agus foilsítear í ar láithreán gréasáin na Roinne. Thug an Roinn le fios go dtéitear i ngleic le saincheisteanna atá ar fud na hearnála a shainaithnítear i dtuairiscí iniúchta agus go ndéanann siad teagmháil le húdarás áitiúil sa chás go dteastaíonn faisnéis uathu ar shaincheist ar leith.
- 10.33** Sa mhullach air sin, tugann an SIRÁ faoi iniúchtaí ar luach ar airgead ar oibríochtaí údaráis áitiúil. Déantar torthaí na n-iniúchtaí siúd a thuairisciú don Aire.

¹ Féach ciorclán 13 ón mbliain 2014 de chuid na Roinne Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe. Soláthraítear breis sonraí i gCaibidil 5 ar fhorálacha an chiorcláin seo.

10.34 Foilsítear tuarascáil ghníomhaíochta an SIRÁ gach bliain. Déantar achoimriú inti ar thorthaí an iniúchta i dtaca le ráitis bhliantúla airgeadais gach údaráis áitiúil. Foilsíodh an tuarascáil ghníomhaíochta bhliantúil is déanaí i Márta 2015 agus áirítear léi torthaí na n-iniúchtaí ar ráitis airgeadais 2013.¹ Tugtar chun solais sa tuarascáil saincheisteanne eárnála agus a bhaineann le húdaráis ar leith, ar nós ioncaim agus caiteachais don eárnáil, staid ioncaim charnagh gach údaráis áitiúil, agus an fheidhmíocht bhailithe ioncaim. Sonraítear sa tuarascáil na saincheisteanne ginearálta a leanas i dtaca le hiniúchtaí 2013.

- An Staid Airgeadais ag deireadh na bliana – bhí iarmhéideanna suntasacha fiachais ag roinnt údaráis áitiúla, Comhairle Contae Shligigh (€21.7 milliún) agus Comhairle Contae Dhún na nGall (€17.8 milliún) ina measc.
- Bailiú ioncaim – bhí cásanna ann ina raibh an fheidhmíocht bhailithe ag dul chun donais.
- Iniúchadh inmheánach – bhí cásanna ann nach raibh dóthain acmhainní á soláthar don fheidhm iniúchta inmheánaigh, agus d'imir seo tionchar tromchúiseach ar éifeachtacht choistí iniúchta.
- Iarmhéideanna caipitil – b'ionann iarmhéideanna nár sainaithníodh foinse cistithe go dtí seo dóibh agus €412 milliún ag deireadh na bliana 2013. I measc na bhfoinsí cistithe amach anseo a sainaithníodh mar fhreagairt ar thuairiscí iniúchóirí i dtaca leis na hiarmhéideanna seo, bhí tobhaigh forbartha, aistrithe ón gcuntas ioncaim, sócmhainní gaolmhara a dhíol agus aisghabhálacha ón Roinn.
- Tionscadail chaipitiúla – saincheisteanne maidir le héilimh chonraitheora ar bhreis costas; moilleanna ar thionscadail; iasachtaí nár íocadh astu go fóill; agus iarmhéid codarsnach d'aonaid tithíochta inacmhainne nár díoladh.
- Ranníocaíochtaí forbartha – an deighilt idir féichiúnaithe fadtéarmacha agus gearrthéarmacha; an dóchúlacht go ndéanfaidh roinnt forbairtí dul chun cinn agus an gá atá le cigireachtaí rialta; an gá atá le hathbheithniú rialta a dhéanamh ar iarmhéideanna féichiúnaí agus leordhóthanacht na soláthairtí drochfhiachais.
- Soláthar – an gá atá le treoirlínte a nuashonrú, an gá atá le haonaid soláthair a fhairsingiú nó a fheabhsú, cásanna de neamh-chomhlíonadh na dtreoirlínte agus limistéir a shainithint óna dteastaíonn aird ar leith, ar nós seirbhísí dlí a sholáthar.
- Sócmhainní seasta – cláir neamhiomlána sócmhainní seasta; ní dhéantar talamh agus réadmhaoin a chlárú.
- Cuideachtaí údaráis áitiúil – an gá atá le feabhas a chur ar shocruithe rialachais, caillteanais channacha (€14 milliún do Chomhairle Contae Chill Chainnigh san áireamh) agus neamhfháil ar ráitis iniúchta airgeadais.
- Iasachtaí iníoctha – an t-ús a shuimiú le hiasachtaí chun talamh a cheannach, Comhairle Cathrach Chorcaí (€37 milliún), Comhairle Cathrach Bhaile Átha Cliath (€37 milliún) agus Comhairle Contae Chill Mhantáin (€25 milliún).
- Moilleanna – moilleanna ar ráitis airgeadais a sheoladh ar aghaidh go ndéanfar iniúchadh orthu i gcás roinnt údaráis áitiúla. Do bhliain chuntais 2013, bhí 12 de na 32 ráiteas seolta faoin dáta a shonraítear sa chód cleachtais chuntasaíochta (an 31 Márta 2014).

¹ Seirbhís Iniúcháireachta an Rialtais Áitiúil, Forbhreathnú ar Obair na nIniúchóirí Rialtais Áitiúil, Márta 2015.

Coistí Iniúcháireachta Údaráis Áitiúil

- 10.35** Ceanglaítear in Alt 59 den Acht Rialtais Áitiúil, 2014 ar gach údarás áitiúil coiste iniúcháireachta a bhunú. I measc fheidhmeanna an choiste iniúcháireachta, tá athbhreithniú a dhéanamh ar bhainistíocht airgeadais, iniúchadh inmheánach, bainistíocht riosca agus luach ar airgead gach údaráis áitiúil faoi seach. Anuas air sin, déanann siad breithniú ar thuarascáil an SIRÁ agus déanann siad measúnú ar ghníomhartha a glacadh mar fhreagairt ar an tuarascáil sin. Ceanglaítear ar an gcoiste iniúchta breithniú a dhéanamh ar an tuarascáil iniúchta a luaithé agus is praiticiúil i ndiaidh go bhfaightear í. Ceanglaítear ar an iniúcháir a thug faoin iniúchadh chun freastal ar an gcruinniú sin. Ansin tá ar an gcoiste tuairisciú foirmiúil a dhéanamh leis an gcomhairle ar a dtorthaí. Tugtar le fios sa treoir do choistí iniúchta údaráis áitiúil gur cheart don choiste ceisteanna a shainaithint sa tuarascáil a measann siad a dteastaíonn gníomhartha nó feabhsúcháin uathu, conas a d'fhreagair an bhainistíocht d'aon saincheisteanna a tháinig chun solais, agus moltaí a dhéanamh maidir leis na bearta atá le glacadh.¹

An Coimisiún Náisiúnta Maoirseachta agus Iniúcháireachta

- 10.36** Bunaíodh an Coimisiún Náisiúnta Maoirseachta agus Iniúcháireachta (an Coimisiún) in Iúil 2014.² Tá réimse leathan feidhmeanna ag an gCoimisiún atá dírithe ar iniúchadh a dhéanamh ar fheidhmíocht an rialtais áitiúil, a bhfeidhmíocht airgeadais san áireamh.
- 10.37** Luaigh an Coimisiún, ina straitéis, go ndéanfaidh siad iniúchadh neamhspleách ar fheidhmíocht údaráis áitiúil trí thuarascálacha téamacha agus, nuair a cheadaítear, éisteachtaí ó bhéal, ar cheisteanna atá laistigh dá sainchúram. Díreoidh siad ar an réimse fairsing de chórais soláthair seirbhísí in údaráis áitiúla agus i dtionóil réigiúnacha. Tuarascálacha foilsithe a bheidh i gceist lena bpríomh-aschuir, a chuirfear faoi bhráid Choistí ábhartha an Oireachtais chomh maith. Tá sé beartaithe acu monatóireacht a dhéanamh ar thoradh a n-oibre i dtaobh chur i bhfeidhm a gcuid moltaí.
- 10.38** Leagtar amach i gcéad tuarascáil bhliantúil an Choimisiúin a straitéis agus déantar tuairisciú ar a ngníomhaíochtaí go dtí seo.³ Cuirtear a n-obair thosaigh san áireamh.
- Athbhreithniú a dhéanamh ar tháscairí feidhmíochta a úsáideadh chun tuairisciú a dhéanamh ar ghníomhaíocht údaráis áitiúil – d'fhorbair siad liosta leasaithe de tháscairí atá le húsáid chun tuairisciú a dhéanamh ar ghníomhaíocht 2014 agus mar bhonn le haghaidh na bliana 2015. Leanann siad ag oibriú ar tháscairí níos cáilíochtúla agus ar tháscairí atá dírithe níos mó ar thoradh a fhorbairt, a soláthraíonn na hathbhreithnithe éagsúla téamacha faoina dtabharfaidh siad eolas dóibh.
 - Athbhreithniú téamach ar thithíocht – díreoidh an t-athbhreithniú ar cheithre limistéar. Táthar le tabhairt faoi athbhreithnithe ar thithíocht údaráis áitiúil a chothabháil agus a bhainistiú, agus ar chigireachtaí údaráis áitiúil ar thithíocht phríobháideach ar cíos in 2015. Táthar le tabhairt faoi athbhreithniú ar mheasúnú agus ar leithdháileadh tithíochta sóisialta in 2016. Meastar go nglacfaidh sé roinnt blianta chun athbhreithniú ar sholáthar tithíochta a chur ar fáil a chríochnú.
 - Suirbhé ar fheasacht custaiméirí údaráis áitiúil – tugadh an chéad chéim den suirbhé chun críche in 2014 agus úsáidfear na torthaí le scála agus sonraí suirbhéanna náisiúnta a dheimhniú, a dhéanann léiriú ar gach údarás áitiúil, agus chun lámh chúnta a thabhairt chun an chreatlach shamplach a dhearadh.

1 Treoir do Choistí Iniúcháireachta in Údaráis Áitiúla, an Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil, Meitheamh 2014.

2 Foráiltear bunú an Choimisiúin san Acht Rialtais Áitiúil (Leasú), 2014. Bhunaigh Ionstraim Reachtuil 297 de 2014 an Coimisiún go foirmiúil.

3 Tuarascáil Bhliantúil an Choimisiúin Náisiúnta Mhaoirseachta agus Iniúcháireachta 2014

- 10.39** Déanann an Ciste Rialtais Áitiúil obair an Choimisiúin a chistiú. B'ionann an caiteachas in 2014 agus €47,000 agus ba tháillí comhaltaí a bhí i gceist leis den chuid ba mhó. Is é €200,000 a leithdháileadh don bhliain 2015. Tá triúr foirne a sholáthraíonn an Roinn i rúnaíocht an Choimisiúin. B'ionann costas na foirne seo, a n-íocann vóta na Roinne as, agus €88,000 in 2014.

Conclúidí

- 10.40** Cruthaíonn cistiú an rialtais láir d'údaráis áitiúla íomhá fhíor-chasta mar gheall go mbíonn aistrithe ag teacht ó roinnt ranna agus ar réimse cuspóirí. Soláthraítear sreafaí cistithe go díreach ó ranna cistithe chuig údaráis áitiúla, agus atreoraítear cinn eile trí ghníomhaireachtaí roinne.
- 10.41** B'ionann luach na n-aistrithe cistithe ó fhoinsí an rialtais láir chuig údaráis áitiúla in 2014 agus thart ar €1.7 billiún. Cuirtear seo i gcomparáid le haistrithe €5.8 billiún in 2008. Tharla cuid mhór den laghdú a tháinig ar leibhéil chistithe mar thoradh ar aistriú na bhfreagrachtaí ó údaráis áitiúla chuig gníomhaireachtaí eile.
- 10.42** Cuireadh socruithe suntasacha nua chun maoirseacht a dhéanamh ar údaráis áitiúla i bhfeidhm in 2014, a chuir leis an SIRÁ reatha. Tá sé fós ró-luath leis an tionchar a d'imir na socruithe siúd ar fhreagracht agus ar thrédhearcacht mhaoiniú an rialtais áitiúil a dheimhniú.

Iarscríbhinn A Aistrithe ón rialtas láir chuig údaráis áitiúla, de réir clár caiteachais, ó 2007 go 2014

Catagóir Caiteachais	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	€m	€m	€m	€m	€m	€m	€m	€m
Infheistíocht in iompar								
Feabhsú bóithre náisiúnta	1,476	1,374	1,218	893	516	503	232	228
Feabhsú bóithre réigiúnacha agus áitiúla	622	616	455	412	451	376	399	357
Iompar poiblí (íocaíochtaí caipitil)	48	70	63	56	83	62	57	51
	2,146	2,060	1,736	1,361	1,050	941	688	636
Tithíocht agus athghiniúint uirbeach								
Tithíocht shóisialta a sholáthar sholáthar	1,382	1,571	1,297	961	655	598	529	536
Tithíocht inacmhainne, etc.	64	89	94	84	68	58	43	39
Tacaíochtaí tithíochta eile	6	7	4	6	4	3	1	5
Athghiniúint uirbeach	20	5	1	–	–	–	–	–
	1,472	1,672	1,396	1,051	727	659	573	580
Tionscnaimh chomhshaoil								
Seirbhísí uisce agus sláintíochta	529	544	558	535	462	343	293	42
Oibreacha rilife tuilte	14	3	5	17	8	22	10	27
Bainistíocht dramhaíola	28	27	8	11	11	5	9	5
Athchúrsáil	12	22	14	14	12	4	8	2
Bearta comhshaoil eile	11	15	29	16	18	11	11	13
	594	611	614	593	511	385	331	89
Seirbhísí oideachais agus fostaíochta								
Deontais ardoideachais	126	137	160	172	184	146	70	39
Costais aoisliúntais agus aisce	146	164	219	217	171	15	–	–
Scéimeanna fostaíochta	12	11	10	9	9	8	8	8
	284	312	389	398	364	169	78	47
Caitheamh aimsire agus seirbhísí áitiúla eile								
Linnte snámha	28	20	11	3	10	8	5	–
Seirbhísí dóiteáin agus éigeandála	24	24	20	19	12	6	5	7
Seirbhísí leabharlainne	17	15	9	6	7	6	4	2
Deontais spóirt, faichí súgartha agus tionscadail chultúrtha	8	5	11	21	9	6	3	11
Seirbhísí oidhreacht (oidhreacht ailtireachta)	7	8	6	5	1	1	1	5
Seirbhísí míchumais	15	15	12	7	–	–	–	–
Seirbhísí ilghnéitheacha caipitil	24	40	14	18	11	16	11	9
Seirbhísí ilghnéitheacha ^a	32	40	23	22	24	26	23	38
	155	167	106	101	74	69	52	72
Deontais ilchuspóireacha	948	999	833	763	700	638	642	281
Cistiú iomlán arna sholáthar d'údaráis áitiúla	5,599	5,821	5,074	4,267	3,426	2,861	2,364	1,705

Foinse: Oifig na nOibreacha Poiblí; an Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil; an Roinn Oideachais agus Scileanna; an Roinn Iompair, Turasóireachta agus Spóirt; an Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta; an Roinn Sláinte; an Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige; an Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais; an Roinn Talmhaíochta agus Mara; an Roinn Coimirce Sóisialaí; an Roinn Cosanta; Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte; ráitis airgeadais an Chiste Rialtais Áitiúil agus an Chiste Comhshaoil (níl iniúchtaí 2014 críochnaithe go fóill).

Nóta: a Ní chuirtear na coigeartuithe a rinneadh ar na suimeanna ar a ndearnadh tuairiscíu roimhe seo do bhlianta roimh 2014 san áireamh.

